

BREXIT JA PERHEET: MIKÄ MUUTTUI ISON-BRITANNIAN EU-ERON JÄLKEEN?

Muuttoliiketutkimuksen kannalta Brexit vastaa luonnollista koeasetelmaa, jonka ansiosta voimme tarkastella esimerkiksi sitä, kuinka muutokset maahantulo-byrokratiassa ja muuttajien oikeuksissa vaikuttavat nykyisten maahanmuuttajien elämään ja muuttoa harkitsevien kohdemaan valintaan.

SAARA KOIKKALAINEN

Yliopistotutkija | Karjalan tutkimuslaitos,
Itä-Suomen yliopisto

Vuonna 2020 toteutunut Brexit eli Ison-Britannian ero Euroopan unionista (EU) kumosi liki 50 vuotta kestäneen kumppanuuden aikana kehittyneet tiiviit taloudelliset, poliittiset ja lainsäädännölliset siteet. Brexitin vaikutus näkyy Britannian taloudessa ja yhteiskunnassa monin eri tavoin: elinkustannukset ovat nousseet, Euroopan vientiin pohjannut yritystoiminta on hankaloitunut, rekkakuljetukset seisovat rajoilla ja työvoimasta on pulaa. Lisäksi Britanniaa hiertää EU:n sisämarkkinoille jääneen, mutta sille kuuluvan Pohjois-Irlannin asema ja tullimuuri Irlanninmerellä. Muuttoliiketutkimuksen kannalta Brexit vastaa luonnollista koeasetelmaa, jonka ansiosta voimme tarkastella esimerkiksi sitä, kuinka muutokset maahantulo-byrokratiassa ja muuttajien oikeuksissa vaikuttavat nykyisten maahanmuuttajien elämään ja muuttoa harkitsevien kohdemaan valintaan.

Lontoo on yksi Euroopan tärkeimmistä suurkaupungeista ja se on Britannian taloudellisena veturina ja finanssialan, muodin, tieteen ja matkailun keskuksena houkutellut muuttajia eri puolelta maailmaa (esim. Favell 2008). Britannia on ollut myös suomalaisten suosima muuttokohde etenkin Suomen vuonna 1995 solmiman EU-jäsenyyden jälkeen. Vuonna 1990 Britanniaan muutti vaatimattomat 129 Suomen kansalaista, mutta 2000-luvun alussa sinne suuntasi vajaa tuhat suomalaista joka vuosi. Britannia kiinnostuneet näyttävät ennakoineen Brexitin hankaloittavan muuttamista maiden välillä, sillä pitkittyneen eroprosessin aikaan Suomesta muuttajia oli ennätysmäärä; vuonna 2018 jopa 1 344. Trendi on tuon jälkeen ollut laskeva ja muuttajia oli vuonna 2021 enää 794. (Tilastokeskus 2022.)

Tämä artikkeli käsittelee Brexitin vaikutusta perhenäkökulmasta. Artikkelin perustuu tutkimuskirjallisuuteen ja vuosina 2018–2019 kerättyyn aineistoon Lontoossa asuvista pohjoismaalaisista (N= 164). Aineiston keruu-aikaan Britanniassa asui noin 91 000 ihmistä, jotka olivat syntyneet jossakin viidestä Pohjoismaasta (Office for National Statistics 2019). Tarkasteluun on valittu kaksi Brexitin aiheuttamaa keskeistä muutosta: 1) vaikutus muuttajien oikeuksiin ja 2) vaikutus pohjoismaalaisten Brexit-perheiden arkeen.

Brexit vaikeutti muuttamista ja liikkuvuutta Britannian ja EU-maiden välillä

Vapaaehtoisesti maasta toiseen muuttavat ihmiset tekevät muuttopäätöksiä tyypillisesti työn, perheen tai opiskelun motivoimina. Usein muutto ajoittuu johonkin elinkaaren nivelvaiheeseen, kuten opintojen tai työuran alkuun tai perheen perustamiseen. Ennen Brexitä Britannia houkut-

teli paljon eurooppalaisia opiskelijoita ja nuoria, vähemmän koulutettuja työntekijöitä. Lontooseen muuttivat myös perheelliset ja urallaan pidemmälle edenneet työntekijät, esimerkiksi pankkialan, median, tieteen tai taiteen parista löytyneisiin työpaikkoihin. Kun Britannia oli vielä EU:n jäsen ja kuului Euroopan vapaan liikkuvuuden alueeseen, oli sinne esimerkiksi Suomesta muuttaminen matkaton. EU-kansalaisilla oli käytännössä samat oikeudet kuin briteillä, lukuun ottamatta äänioikeutta kansallisissa parlamenttivaaleissa. Nyt tilanne on toinen, sillä myös eurooppalaiset muuttajat ovat saman sääntelyn piirissä kuin kaikki muutkin Britanniaan halajavat.

Ennen Brexitä Lontooseen pystyi lähtemään työnhakuun ilman työstä paperisotaa. Nyt *skilled worker* -työviisumiin vaadittava tuloraja on varsin korkea (€ 26 500 / 30 500 €) ja hakijalla on oltava työtarjous valmiina. Hoitoalalla ja lääketieteessä työskenteleville palkkavaatimus on alhaisempi ja sen määrä riippuu työtehtävästä. Opiskelun takia muuttava joutuu maksamaan aikaisempaa selvästi kalliimmat lukukausimaksut ja hakemaan opiskelijaviisumin, jonka hinta on 430 euroa. Lisäksi kaikilta uusilta muuttajilta peritään NHS-sairaanhoidomaksu, joka on työviisumilla muuttavilta noin 720 euroa aikuisilta ja 540 euroa lapsilta vuodessa. Työviisumin hinta vaihtelee tilanteen mukaan 293–1 463 punnan (337–1 682 €) välillä per henkilö. Esimerkiksi nelihenkiselle perheelle viisumi- ja sairaanhoidomaksut tarkoittavat siis jo hakuvaiheessa tuhansien eurojen lisäkuluja. (UK Government 2022a; UK Government 2022b; UK Government 2022c.)

Maahantuloon liittyvät säädökset vaikuttavat myös monipaikkaista elämää elävien arkeen ja transnationaaleihin hoivasuhteisiin. Britanniassa laillisesti asuva suomalainen ei saa automaattisesti tuoda esimerkiksi iäkästä vanhempansa asumaan luokseen, vaan tulijalle pitää anoa oleskelulupa ja todistaa, ettei hän voi sairauden takia asua kotimaassaan ja että hakija pystyy vastaamaan hänen elättämisestään. Myös matkustus- ja oleskelusäännöt ovat muuttuneet, joten britit saavat oleskella vain 90 päivää Schengen-alueella kunkin 180 päivän jakson aikana. Eli brittiläis-suomalainen eläkeläispariskunta voi viettää Suomen kakkoskodissa vuoden aikana yhteensä 180 päivää, mutta ei yhtäjaksoisesti. Lisäksi laskennassa otetaan huomioon kaikki Schengen-alueella vietetyt päivät, joten vaikkapa Espanjan lomaviikko vähentää näitä päiviä, mutta Schengeniin kuulumattoman Kyproksen ei. Myös paljon työn takia Britannian ja EU-maiden väliä matkustavien on seurattava päivien lukumäärää. EU-kansalaiset saavat puolestaan oleskella Britanniassa ilman viisumia puolen vuoden ajan esimerkiksi matkailijana tai su-

kulaisvierailulla, mutta vierailuja ei saa ketjuttaa niin, että käytännössä muuttaisi maahan turismin varjolla.

Britannian ja EU:n välinen erosopimus takasi oleskeluoikeuden Britanniassa ennen 1.1.2021 asuneille EU-kansalaisille, jotka hakivat oleskelulupaa. Samat oikeudet koskevat myös muuttajia, jotka ovat kotoisin Euroopan talousalueen jäsenmaista eli Islannista, Liechtensteinistä ja Norjasta sekä erillisten sopimusten perusteella Sveitsistä. *The EU Settlement Scheme* -nimellä tunnetusta järjestelmästä haettavat luvat ovat nimeltään *pre settled status* alle viisi vuotta ja *settled status* yli viisi vuotta maassa oleskelleille. Pre settled -oleskeluluvan haltijat joutuvat hakemaan settled statusta, kun viiden vuoden oleskeluaika täyttyy. Luvan menettää, jos on tuona aikana poissa Britanniasta yli kuuden kuukauden ajan – tai yksinkertaisesti unohtaa hakea pysyvämpää lupaa. Myös pysyvemmän oleskeluluvan voi menettää, jos on poissa maasta yli viisi vuotta. (UK Government 2022d; Fernández-Reino & Sumption 2022.) Tilanne aiheuttaa harmia esimerkiksi sellaisille pariskunnille, jotka ovat kotiutuneet Britanniaan, mutta eivät kumpikaan ole maan kansalaisia. Kyselyyni osallistunut, vuodesta 2003 Britanniassa asunut saksalais-tanskalainen perhe joutui Brexitin takia miettimään tarkasti, missä he haluavat jatkossa asua. Perheen arkkitehti-isä pohti: ”Brexitillä on suuri rooli tulevaisuudensuunnitelmisamme. Meidän täytyy kenties muuttaa johonkin muualle, ja sillä on kahden lapsen kanssa iso vaikutus perheeseemme. (...) Saatamme asua viiden vuoden päästä Tanskassa tai Saksassa, riippuen siitä, miten Brexit vaikuttaa Britanniaan. Tulevaisuutemme näyttää hyvin epävarmalta.”

Brexit ja perheiden arki

Britanniassa asuvat ulkomaalaiset kokevat arjessaan samat Brexitin vaikutukset kuin maan omat kansalaisetkin. Esimerkiksi hintojen nousuun, punnan kurssivaihteluihin ja elintarvikkeiden saatavuusongelmiin on muitakin syitä kuin Brexit, mutta sillä on ollut tärkeä merkitys taloudellisen epävarmuuden lisääntymiselle. Sen sijaan EU-eron positiiviset vaikutukset ovat antaneet odottaa itseään. Myös Lontoossa asuvien pohjoismaalaisten vastauksissa näkyi huoli siitä, kuinka Brexit vaikuttaa asumiseen Britanniassa. Esimerkiksi kyselyyni vastannut, Lontoossa vuodesta 2002 asunut ruotsalaisnainen totesi: ”Äänestystulos sai meidät perheenä miettimään minkälaisessa yhteiskunnassa haluamme lapsemme kasvattaa. (...) Olemme piilottaneet päämme hiekkään, ja toivoneet ettei Brexititä tapahdu (...), mutta nyt selvitämme mahdollisuuksiamme muuttaa.” Mietittäessä parasta asuinpaikkaa ja -maata perhe mainittiin keskeisenä

Kuvat: Adobe Stock

motivaatiotekijänä myös brittiläis-eurooppalaisia perheitä Brexitin jälkeen tarkastelleen tutkimushankkeen kyselyssä (Zambelli, Benson & Sigona 2022).

Yksi ihmisiä puhuttanut ongelma on lisääntynyt rasismi ja muukalaisviha, johon monet kyselyyni vastanneet kokivat kansanäänestystuloksen antaneen jonkinlaisen oikeutuksen (Koikkalainen 2019). Monet vastaajat pitivät kansanäänestyksen tulosta shokkina ja esimerkiksi vuodesta 2003 maassa asunut norjalainen nainen kertoi tunteistaan seuraavasti: ”Olin täysin ällistynyt! En voinut uskoa sitä. Enkä tuntenut oloani täällä tervetulleeksi. Ryhdyin ajattelemaan palaamista Norjaan, sillä en usko, että haluamme asua maassa, joka menee alamäkeä, erityisesti kun meillä on nyt kaksi lasta.” Vaikka pohjoismaalaiset kokevat olevansa Britanniassa arvostettuja muuttajia verrattuna paljon useammin rasismia ja syrjintää kokeviin, Euroopan ulkopuolelta tuleviin nähden, oli moni alkanut varoa omaa käytöstään Brexit-kansanäänestyksen jälkeen. Esimerkiksi Britanniassa vuodesta 1999 asunut suomalaisnainen kertoi puhuvansa lapsilleen suomen sijaan englantia: ”Olen kokenut tilanteita, joissa suomen kielen puhuminen julkisesti on herättänyt negatiivisia reaktioita.”

Yli viisi miljoonaa ihmistä on hakenut Britanniasta oleskelulupaa *The EU Settlement Scheme* -ohjelman kautta (Fernández-Reino & Sumption 2022). Niin sanotuissa Brexit-perheissä (Kilkey 2017) on jäseniä, joilla on eri kansalaisuus ja siten erilaisia oikeuksia. Perheen toinen puoliso voi olla esimerkiksi britti ja toinen Suomen kansalainen tai kumpikin voi olla ulkomaalainen – molemmat ovat voineet muuttaa Euroopan sisällä tai EU-muuttajan puoliso voi olla kotoisin vaikkapa Australiasta. Tämä voi aiheuttaa muitakin ongelmia kuin sen, että lentokentällä maahanpääsyä joudutaan jonottamaan eri tiskeillä. Esimerkiksi perheen EU-kansalainen voi haluta muuttaa töihin Saksaan tai suunnitella eläkevuosia Espanjassa, mutta liikkuvuus-oikeutensa menettänyt britti ei voi yhtä helposti näin tehdä. Myös erotilanteet ovat aikai-

sempaa monimutkaisempia, sillä Britannia ei enää noudata EU:n yhteisiä sääntöjä siitä, minkä maan oikeuslaitos päättää avioerosta tai lapsen huoltajuudesta (Trimmings & Kalaitoglou 2020/2021).

Lopuksi

Vaikka Brexit aiheuttaa monenlaista harmia EU-maista muuttaneiden arkeen, on kenties tärkein vaikutus tapahtunut ihmisten mielisissä. Brexit-prosessi nimittäin vaikutti EU-muuttajien kokemukseen siitä, kuinka tervetulleita he ovat Britanniaan. Vaikutukset tuntuvat myös syntyperäisten brittien elämässä, jos he ovat naimisissa

Britannian ulkopuolelta tulleen henkilön kanssa. Perheiden sisällä Brexit loi uudenlaisia eriarvoisuuden kokemuksia, kun joku perheenjäsen koki olevansa *maahanmuuttaja*, ja siten heikommas asemassa muihin nähden (Zambelli, Benson & Sigona 2022; Brahic 2022). Arjessa tämä tarkoittaa sitä, että aikaisemmin etuoikeutetussa asemassa olleet EU-muuttajat joutuvat nyt todistamaan oleskeluoikeutensa esimerkiksi halutessaan vuokrata asunnon tai hakiessaan töitä. Näin myös he joutuvat kokemaan ainakin osan siitä kohtelusta, joka monesta muusta maailman kolkasta Britanniassa muuttaneille on ollut arkipäivää jo paljon aikaisemmin.

Lähteet

- Brahic, Bénédicte (2022). From Expat Mothers to Migrant Mothers: Narratives of Transformations, Lost Privileges, and the 'Quieter' Everyday in Brexit Britain. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48 (9), 2168–2186, DOI: 10.1080/1369183X.2020.1851176
- Favell, Adrian (2008). *Eurostars and Eurocities: Free Movement and Mobility in an Integrating Europe*. Oxford: Blackwell.
- Fernández-Reino, Mariña & Madeleine Sumption (2022). *How Secure is Pre-Settled Status for EU Citizens After Brexit?* Migration Observatory report, COMPAS, University of Oxford. Saatavilla: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/reports/how-secure-is-pre-settled-status-for-eu-citizens-after-brexit/>. Luettu 16.10.2022.
- Kilkey, Majella (2017). Conditioning Family-Life at the Intersection of Migration and Welfare: The Implications for 'Brexit Families.' *Journal of Social Policy*, 46 (4), 797–814. DOI:10.1017/S004727941700037X.
- Koikkalainen, Saara (2019). Nordic Ties and British Lives? Migrant Capital and the Case of Nordic Migrants Living in London. *Social Inclusion*, 7 (4), 171–180. DOI:10.17645/si.v7i4.2333.
- Office for National Statistics (2019). *Annual population survey estimates for nationality and country of birth by sex resident in the UK, 2004 to 2015*. Office for National Statistics. Saatavilla: www.ons.gov.uk. Luettu 16.10.2022.
- Tilastokeskus (2022). *Muuttoliike. Maahan- ja maastamuutto muuttomaan, ikäryhmän ja kansalaisuuden mukaan, 1990–2021*. Saatavilla: <https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/>. Luettu 16.10.2022.
- Trimmings, Katarina & Konstantina Kalaitoglou (2020/2021). International Family Law in the United Kingdom Beyond Brexit. Focus on Matrimonial Matters and Habitual Residence of the Child. Andrea Bonomi & Gian Paolo Romano (eds.), *Yearbook of Private International Law*, Volume XXII. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 77–94. DOI:10.9785/9783504387587-006.
- UK Government (2022a). *Work in the UK*. Saatavilla: <https://www.gov.uk/browse/visas-immigration/work-visas>. Luettu 16.10.2022.
- UK Government (2022b). *Visas and immigration. Visa fees*. Saatavilla: <https://www.gov.uk/visa-fees>. Luettu 16.10.2022.
- UK Government (2022c). *Student visa*. Saatavilla: <https://www.gov.uk/student-visa/money>. Luettu 16.10.2022.
- UK Government (2022d). *Apply to the EU Settlement Scheme (settled and pre-settled status)*. Saatavilla: www.gov.uk/settled-status-eu-citizens-families/what-settled-and-presettled-status-means. Luettu 16.10.2022.
- Zambelli, Elena, Michaela Benson & Nando Sigona (2022). *British-European Families after Brexit*. Research Brief, No. 3. DOI:10.5281/zenodo.6834639.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluvaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>